

BENJAMIN BRITTEN

22. 11. 1913 – 4. 12. 1976

Anglický skladatel, dirigent a klavírista Edward Benjamin Britten, Lord Britten of Aldeburgh, se narodil 22. listopadu 1913 v Lowestoftu v hrabství Suffolk. Je nesporně nejvýznamnější osobností anglické hudby od dob Williama Byrda a Henryho Purcella. Po něm také plným právem převzal titul Orpheus Britannicus. Byl nejmladší ze čtyř sourozenců a podle toho dostal i příznačné jméno Benjamin. V pěti letech začal hrát na klavír, v deseti na violu a záhy se pokoušel o komponování. Ve svých čtrnácti letech měl za sebou již deset klavírních sonát, šest smyčcových kvartetů, písně a oratorium. Studoval na Royal College of Music v Londýně. Mezi jeho učiteli byli např. Artur Benjamin, John Ireland a Frank Bridge. Frank Bridge byl nejen učitelem, ale po celý život i rádcem Benjaminu Brittenovi. Bridge první rozpoznal živelný kompoziční talent u mladého skladatele a ochotně mu poskytoval hodiny harmonie a kontrapunktu. Studium ukončil Britten s vyznamenáním a prvními skvělými veřejnými úspěchy.

Již jeho první skladba, *Sinfonietta pro komorní orchestr*, vzbudila senzaci. Z Royal College odešel Britten v roce 1933, našel si vydavatele (Boosey & Hawkes) a zaměstnání jako skladatel pro divadlo, rozhlas a dokumentární filmy. Tato laboratoř hudby na minuty a vteřiny mu poskytla nejlepší školu praktické kompozice a užitečný trénink skladatelské pohotovosti a nápaditosti. Roku 1935 začal psát filmovou hudbu pro sérii dokumentárních filmů, zobrazující aspekty anglického života (Coal Face, Night Mail, The King's Stamp). Britten rád a často psal příležitostná díla, z okamžitého podnětu nebo přímo na objednávku. Vznikla tak řada jeho scénických, filozofických a rozhlasových kompozic, množství komorních skladeb pro různá nástrojová obsazení, sborové skladby pro amatérská pěvecká sdružení, skladby pro děti a také písně a písňové cykly. V nich je znát Brittenův smysl pro krásu anglické poezie, jeho schopnost lyrického projevu a umění zhudebnění slova, tedy vlohy, které Brittenovi záhy přivedly k tvorbě oper. Britten sám v mládí zpíval v madrigalové skupině. Začal také spolupracovat s básníkem Wystanem Hughem Audenem, jenž dodal komentáře vypravěče pro některé z filmů doprovázených Brittenovou hudbou. Umělecké názory básníka, stejně tak jako jeho levicové přesvědčení a homosexuální způsob života mladého skladatele silně ovlivnily.

Roku 1937 zemřeli Brittenovi rodiče a v tomto roce se poprvé setkal s tenoristou Peterem Pearsem, s nímž ho pojilo celoživotní osobní a umělecké přátelství, které se stalo jednou z hlavních inspirací jeho hudební tvorby. Příležitostně spolu také koncertovali. Pět měsíců před vypuknutím 2. světové války se spolu vydali do Severní Ameriky a zůstali zde tři roky. Ve stejné době zde žil i básník Auden. Britten se zde pokoušel koncertovat, i když neúspěšně – jako v případě operety *Paul Bunyan*, napsané právě ve spolupráci s Audenem a uvedené v New Yorku v roce 1941. Do Anglie se Britten s Pearsem vrátil v roce 1942. Usadil se v malé obci Aldeburgh nedaleko svého rodiště na

východním pobřeží. Zde vytvořil většinu svého díla a sem situoval i několik skladeb. Světové slávy dosáhl Britten operou *Peter Grimes*, která měla premiéru v londýnském divadle Saddler's Well 7. června 1945. Nadšená anglická hudební kritika operu při premiéře nazvala největším anglickým operním dílem od dob Purcellovy Dido a Aeneas. Brittena tak úspěch vynesl mezi skladatele, již určovali směr vývoje hudby dvacátého století.

Britten, vzácně disponován k tomu druhu hudebně dramatické tvorby, napsal několik dalších děl trvalé hodnoty a stal se tak zakladatelem moderní anglické opery. Díla jako právě *Peter Grimes*, *Albert Herring*, *Zneuctění Lukrécie*, *Sen noci svatojánské*, *Smrt v Benátkách* jsou posluchačsky vděčná a sdělná v myšlenkovém obsahu i v hudebním ztvárnění. V operách a vokálních či kantátových dílech se projevuje Brittenova myslitelská, nikoliv jen muzikantská osobnost. Námětově se přimyká k tématům sociálním, ke konfliktním situacím vyvolaným lidskou zlobou, zradou věrnosti a cti, ponížením či k utrpení vyvolanému válkou (*Sinfonia da Requiem*). *Sinfonia da Requiem* má poněkud zvláštní historii. Ke kompozici byl Britten vyzván zastupitelstvem nejmenované velmoci, která si ke svým státním oslavám objednala skladby několika významných skladatelů. Dodatečně vyšlo najevo, že jde o Japonsko a jeho 2 600. výročí založení japonského císařství a že tedy projekt skladby se symbolizujícími názvy jednotlivých částí – *Lacrymosa*, *Dies irae* a *Requiem aeternam* – naprosto není vhodný pro takovouto příležitost. Válečné události, konkrétně útok japonské armády na základnu Pearl Harbour, rozřešily pak problém samy a Britten nakonec své dílo, které v sobě skrývá úzkost a smutek z tehdejšího světového dění, věnoval památce svých rodičů.

V letech největšího rozmachu Brittenových tvůrčích sil vznikla skladba originálního záměru *Průvodce mladého člověka orchestrem (Variace a fuga na téma Henryho Purcella)*, op. 34. Původně to byla hudba k výchovnému filmu o orchestru, o jeho nástrojových skupinách a jednotlivých nástrojích s vysvětlujícím komentářem, který je součástí partitury. Brittenův univerzální talent se dokázal znamenitě přiblížit i dětskému světu, např. skladbami *Udělejme si operu (Let's Make an Opera)* – kde v první části dětské publikum spoluúčinkuje a v druhé části se hraje samostatný příběh –, *Komínček (The Little Sweep)*. V další opeře *Billy Budd* (podle Hermana Melvilla) je použito jen mužských a chlapeckých hlasů. Pro korunovaci královny Alžběty II. složil operu s názvem *Gloriana*, která zpracovává příběh královny Alžběty I., a to ve stylu staré opery s uzavřenými čísly.

Spolu s Pearsem se Britten v roce 1948 podílel na založení hudebního festivalu v Aldeburghu (Aldeburgh Festival of Music and the Arts), pro který vznikla řada jeho děl, včetně oper. Stal se také spoluzakladatelem Britten-Pearsovy školy ve Snape a koncertní síně Snape Maltings Concert Hall, stejně tak se podílel na vzniku English Opera Group. Společně se svými aristokratickými přáteli Britten a Pears cestovali (1955) po východní Asii a navštívili také ostrov Bali.

Roku 1961 Britten dokončil své *Válečné rekviem*, psané u příležitosti vysvěcení nově zrekonstruované katedrály v Coventry, která byla téměř celá zničena během 2. světové války. V tomto

rekviem Britten zkombinoval latinský liturgický text s anglickými protiválečnými verši anglického básníka Wilfreda Owena, který padl roku 1918; stejně tak je dílo zasvěceno i památce čtyř Brittenových přátel, kteří padli ve 2. světové válce. Tradiční církevní pozadí díla je Brittenovi prostorem, z něhož vyrůstá soudobá osnova se sugestivními a psychologicky výraznými monology i dialogy.

Během života Britten získal mnoho poct – roku 1953 byl povýšen do šlechtického stavu a v roce 1967 byl jmenován lordem. Jako skladatel odmítal samoučelné experimentování; psal pro konkrétní příležitosti i pro určité interprety. Při návštěvě Prahy vyslovil zásadu: „*Nové myšlenky potřebují novou techniku, ale nejdříve tu musí být myšlenka.*“ Britten byl náruživým sportovcem, měl rád tenis, plavání. Potíže se srdcem ke konci života ho přinutily podstoupit operaci, která se příliš nezdařila. Britten zemřel v náručí svého přítele Pearse 4. prosince 1976 v Aldeburghu.

(Zpracovala: Lucie Lánová)